

Opettajatuutorointia kehittämässä

Mari-Selina Kantanen

Johdanto

Ammattikorkeakouluissa ohjaukseen osallistuu eri tahoja, ja ohjauksen tavoitteena onkin, että jokainen opiskelija saa opiskelun eri vaiheissa tarvitsemaansa tukea ja ohjausta. On tärkeää, että opiskelijan opintopolun eri vaiheissa myös erilaiset ohjaukselliset sisällöt tulee huomioitua. Holistisen ohjausmallin mukaisesti opettajatuutori kuuluu opiskelijan lähimpään ohjaustahoon. Opettajatuutori on ryhmälle nimetty ohjaaja, jolla on monia eri tehtäviä, mutta ennen kaikkea hän on henkilö, kenen puoleen opiskelija voi kääntyä opintoihin liittyvissä asioissa.

Tämä artikkeli kertoo Lapin ammattikorkeakoulun Teollisuuden ja luonnonvarojen (TeLu) osaamisalan Kemian kampuksella tehdyistä opettajatuutoroinnin kehittämistoimenpiteistä. Yhden kampuksen kehittämistoimenpiteet liittyvät koko ammattikorkeakoulun yhteisten ohjaukseen liittyvien toimintatapojen viemisestä osaksi käytännön toimintaa. Erilaisilla ohjauksen kehittämistoimenpiteillä pyritään vaikuttamaan erityisesti opiskelijoiden opiskelumotivaatioon, opintojen etenemiseen ja koulutuksen läpäisyyn.

Ammattikorkeakoulun ohjauksen taustaa ja nykytila

Kemi-Tornion (K-TAMK) ja Rovaniemen (RAMK) ammattikorkeakoulut yhdistyivät Lapin ammattikorkeakouluksi vuoden 2014 alusta alkaen. Eri osaamisalojen opetusta järjestetään kolmella kampuksella, joista teollisuuden ja luonnonvarojen osaamisalojen kampukset sijaitsevat Kemissä ja Rovaniemellä. Kemian kampuksella voi opiskella insinööriopintoja kone- sekä sähkö- ja automaatiotekniikkaan liittyen, Rovaniemen kampuksella on puolestaan tarjolla maanmittaustekniikan, rakennus- ja yhdyskuntatekniikan sekä tieto- ja viestintätekniikan opintojen lisäksi metsätalousinsinöörin ja agrologin opintoja. Kemian kampuksella on lisäksi tuotantotalouden opiskelijoita, mutta tämän koulutusohjelman sisäänotto loppui Lapin ammattikorkeakoulussa. Molemmilla kampuksilla voi myös opiskella teknologiaosaamisen johtaminen YAMK-opintoja. Useimmat insinööriopintojen koulutusohjelman voi suorittaa joko päivä- tai monimuoto-opintoina ja lisäksi Kemian kampuksella on mahdollisuus suorittaa monimuoto-opintoina kaivosmuuntokoulutus.

Molemmissa ammattikorkeakouluissa ohjauksen perustana oli holistinen malli, minkä mukaisesti ohjaus jaetaan kolmeen ohjaustasoon ja –alueeseen. Holistisen mallin mukaisesti ohjausalueet ovat oppimisen ja opiskelun ohjaus, persoonallisen kasvun tukeminen sekä ammatti- ja työelämäohjaus. Mallissa ohjauksen toimijat on myös määritelty kolmeen tasoon. Ensimmäisellä ohjaustasolla olevat tahot (tutor-, ryhmä- tai vastuopettaja, opettajat) ovat erittäin tiiviissä ja läheisessä vuorovaikutuksessa opiskelijan kanssa. Toisella ohjaustasolla olevilla toimijoilla (opinto-ohjaaja, koulutusohjelmajohtaja, erityisopettaja, opintotoimiston henkilöstö) on eriytyneitä ohjauksellisia tehtäviä ja kolmannen tason toimijat ovat erikoistuneet eri ohjauksen osa-alueille (esim. terveydenhoitaja, kuraattori, uraohjaaja, kv-koordinaattori).

Kummassakin ammattikorkeakoulussa (K-TAMK, RAMK) toimi jokaisessa yksikössä alan oman opinto-ohjaajan lisäksi ryhmäkohtaiset opettajatuutorit. Alasta riippuen ohjaustehtäviä oli jaettu mm. koulutusohjelmavastaaville, työelämä/harjoitteluvastaavalle, kv-vastaavalle, kuraattorille, opintosihteerille sekä opiskelijatuutoreille. Ammattikorkeakoulujen yhdistymisen myötä eri käytänteitä haluttiin yhtenäistää ja osana tätä prosessia työryhmä (Kangastie, Kähkölä, Kärnä, Saari, Sipilä) laativat Lapin ammattikorkeakoululle hyvinvointi- ja ohjaussuunnitelman vuonna 2014. Suunnitelmassa määritellään Lapin ammattikorkeakoulun ohjaukseen liittyvät asiat, hyvinvointipalveluiden ja ohjaustoiminnan organisointi sekä opiskeluhuvinvoinnin ja ohjauksen kehittäminen. Opiskelijoiden hyvinvoinnin ja opiskelukyvyn (opiskelijan omat voimavarat ja opiskelutavat, opiskeluympäristö, opetustoiminta) tukeminen edesauttavat opintojen etenemistä, parantavat oppimistuloksia ja ennaltaehkäisevät mahdollisia ongelmia. Ohjauksen tavoitteena on taata opiskelijoille eri opiskelun vaiheessa riittävä ohjaus ja tuki niin opiskeluun, hyvinvointiin kuin ammatilliseen urakehitykseenkin liittyen. Opintojen ohjauspalvelut onkin järjestetty porrastetusti siten, että jokaisella opiskelijalla on tarjolla ammattikorkeakoulun määrittelemä minimimäärä opintojen ohjausta ja lisäksi tarpeidensa mukaista lisäohjausta. Ohjauksen toteuttamisessa huomioidaan opiskelijoiden opintopolkujen eri vaiheisiin painottuvat ohjaussisällöt. Opintojen alkuvaiheessa ohjauksen keskiössä ovat orientoituminen ja sitoutuminen opintoihin sekä henkilökohtaisen opetussuunnitelman (HOPS) laatiminen. Opintojen aikana ohjauksen sisältöinä ovat mm. harjoittelupaikan valinta ja harjoittelunohjaus, mahdollinen kansainvälisen vaihdon ohjaus, opinnäytetyön ohjaus. Opintojen loppuvaiheen ohjauksessa painottuu urasuunnittelu.

Lapin ammattikorkeakoululla toimii koko amk:n hyvinvointi- ja ohjauksen työryhmä, mikä on moniammatillinen työyhteisöverkosto ja sen tavoitteena on koko ammattikorkeakoulun ja opiskelijoiden hyvinvoinnin ja ohjaustyön edistäminen. Jokaisella osaamisalalla on myös omat hyvinvointi- ja ohjaustyöryhmät, teollisuuden ja luonnonvaran työryhmässä ovat mukana alan opetuspäällikkö, koulutusvastaava, koulutusohjelmien opinto-ohjaajat sekä opiskelijajäsen. Työryhmä

kokoontuu kerran kuukaudessa ja se mm. käsittelee ajankohtaisia opiskelijoiden hyvinvointiin ja ohjaukseen liittyviä asioita, etsii ratkaisuja osaamisalan erilaisiin opiskelua vaikeuttaviin ongelmatilanteisiin sekä erityistä tukea vaativien opiskelijoiden ongelmatilanteisiin, ja ennen kaikkea jakaa eri alojen hyviä käytänteitä, jotta opiskelijoiden tasa-arvoinen kohtelu alasta riippumatta mahdollistuisi.

Opettajatutorointi TeLun Kemin kampuksella

Lapin ammattikorkeakoululla holistisen ohjausmallin mukaisesti ensimmäisellä ohjaustasolla opiskelijoiden ohjaukseen kuuluvat mm. opettajatuutorit. Amk:n hyvinvointi- ja ohjaussuunnitelmassa on määritelty, että jokaisella opiskelijaryhmällä opettajatuutori, joka mm. pitää säännöllisesti tuutoritunteja, perehdyttää opiskelijan opintoihin ja korkeakouluysteistyöhön, tiedottaa ajankohtaisista asioista, auttaa opiskelijan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laatimisessa ja päivittämisessä, käy opiskelijoiden kanssa tulo- ja kehityskeskusteluita, seuraa opintojen etenemistä.

Kemin kampuksella opiskelijaryhmien opettajatuutorointi on järjestetty siten, että aloittavien opiskelijoiden opettajatuutori ohjaa ja neuvoa ryhmää kahden ensimmäisen opiskeluvuoden ajan, ja toinen opettajatuutori hoitaa kahden seuraavan opiskeluvuoden tuutorointitehtävät. Samaa käytäntöä noudatetaan niin päiväopiskelijoiden kuin monimuoto-opiskeluryhmien kanssa. Tällaista ”työnjakoa” on noudatettu jo useita vuosia, samoin opettajatuutorina on toiminut pääosin samat opettajat näiden vuosien ajan. Osaltaan tämä pohjaa siihen, että opintojen alkuvuosien opettajatuutori opettaa paljon tuutoroitaviaan ryhmiä kahden ensimmäisen opiskeluvuoden aikana ja tulee siten myös opintojaksojen kautta tutuksi opiskelijoille. Joillakin osaamisaloilla opettajatuutori vastaa Opiskelutaidot ja ammatillinen kasvu / Johdatus alakohtaisiin opintoihin – opintojakson toteutuksesta, mutta Kemin kampuksella aloittavien päiväopiskelijoiden opettajatuutori vastaa Orientaatioprojekti – opintojakson toteutuksesta, mikä osittain vastaa Johdatus alakohtaisiin opintoihin – opintojaksoa. Kemin kampuksella on noudatettu opetuksessa CDIO-viitekehyksen (Conceive, Design, Implement, Operate) mukaista opetusta, ja Orientaatioprojekti – opintojakson kautta opiskelijat johdatellaan insinööriopintoihin ja he pääsevät käytännönläheisen projektin tai ongelman kautta tutustumaan alaansa (motivointi opiskeluun).

Opettajatuutorointiin on varattu omat resurssit eri tehtävien hoitamiseen (esim. tuutoritunnit, HOPSin katselmoinnit), mutta varattu resurssi ei aina riitä tarvittavaan ohjaukseen. Kun opettajatuutori on aktiivisesti läsnä myös opintojaksojen opettamisen kautta, on hänen helpompi esim. tunnistaa yksittäisen opiskelijan opiskelukykyyen vaikuttavia osa-alueita. Kaikkinensa tämä edistää ongelmien ennaltaehkäisyä ja tukee opintojen etenemistä amk:n ohjaussuunnitelman mukaisesti. Opiskelijan

kannalta myös tämä järjestely mahdollistaa sen, että myös opettajatuutori on helposti lähestyttävä ja luottamus tuutoriin rakentuu opiskeluprosessin aikana. Kemin kampuksen opettaja- ja opiskelijayhteisöt ovat sen kokoisia, että opiskelijat tulevat hyvin tutuksi opetushenkilökunnalle opintojensa aikana. Opettajatuutorit tekevät tiivistä yhteistyötä niin opettajien kuin muidenkin opetushenkilökunnan kanssa ja opiskelijoiden ohjausprosessi siirtyy jouhevasti opettajatuutoreiden välillä. Opinto-ohjaaja koordinoi opettajatuutoritoimintaa ja järjestää säännöllisesti mm. yhteispalavereja, missä käydään läpi ajankohtaisia asioita, kehitetään toimintaa yhteisesti ja käsitellään myös osaamisalan ohjaus- ja hyvinvointityöryhmässä käsiteltyjä asioita.

Opettajatuutoroinnin kehittäminen

Yhtenä opettajatuutoroinnin kehittämiskohteena on ollut vuosittaisten kehityskeskusteluiden pitäminen opiskelijoiden kanssa. Kehityskeskustelut ovat hyvä keino havainnoida opiskelija opiskelukykyyn vaikuttavia asioita ja miten opiskelijan opinnot etenevät HOPSin mukaisesti. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun tekniikan yksikössä opiskelijoiden kehityskeskusteluissa noudatettiin tulokeskustelulomaketta aloittaville opiskelijoille ja henkilökohtaista kehityssuunnitelmaa, minkä mukaisesti opiskelija arvioi omaa oppimistaan, osaamisen hyödyntämistä työelämässä ja työskentelyä ryhmässä. Henkilökohtaista kehityssuunnitelmaa täydennettiin ja päivitettiin vuosittain ja ne käytiin läpi opettajatuutorin kanssa. Rovaniemen ammattikorkeakoulun tekniikan yksikössä oli laadittu vuosittaiset kehityskeskustelulomakkeet ja toimintojen yhtenäistämiseksi ne otettiin myös käyttöön Kemin kampuksella syyslukukauden 2014 aikana. Kemin kampuksen opettajatuutoreiden palaverissa käsiteltiin kehityskeskustelulomakkeiden sisällöt ja sovittiin minä lukuvuoden ajankohtina keskustelut olisi hyvä pitää eri vuosikurssien opiskelijaryhmille, jotta eri koulutusohjelmissa toimittaisiin samankaltaisesti. Kehitys jatkui edelleen ja saman lukuvuoden aikana valmistui Lapin amk:lle osaamisalojen yhtenäiset kehityskeskustelulomakkeet. Aiempiin lomakkeiden mukaisiin kysymysten sisältöihin (opiskelukyky, opintojen eteneminen, ryhmäytyminen, opiskelutaidot ja motivaatio, opetussuunnitelma ja HOPS) ei juurikaan tullut muutoksia, mutta jatkossa eri aloilla noudatetaan yhtenäistä käytäntöä myös lomakkeiden osalta. TeLun Kemin kampuksella uudet kehityskeskustelulomakkeet otetaan käyttöön syyslukukaudella 2015.

Toisena opettajatuutoritoiminnan kehittämiskohteena on ollut opintojen etenemisen säännöllisen seuraamisen varmistaminen. Ammattikorkeakoulun rahoitusmallin muuttuminen osaltaan on johtanut entistä tiukempaan opintojen etenemisen seurantaan ja mahdollisten keskeytysten minimoimiseen. Osana tätä myös opettajatuutorit seuraavat entistä tiivimmin omien tuutoroitavien ryhmien opiskelijoiden opintojen etenemistä. K-TAMK:lla ja RAMK:lla oli käytössä osittain erilaiset

opetuksen suunnittelujärjestelmät ja Lapin amk:ssa siirryttiin käyttämään RAMK:ssa käytettyä SoleOPS-järjestelmää. Tätä järjestelmää voidaan käyttää myös ohjauksen välineenä opintojen etenemisen seuraamisessa. Lukuvuoden 2014-2015 aikana otettiin käyttöön lukuvuoden eri ajankohtiin sijoittuvat opintojen etenemisen seurantatietojen keräykset, joiden tavoitteena on saada säännöllistä tietoa opintojen etenemisestä ja ennakoida, mikäli opiskelijan opinnot eivät etenekään suunnitelman mukaisesti. Myös tämän suhteen ammattikorkeakoulu yhtenäisti eri alojen toimintoja ja keväällä 2015 laadittiin menettelyohjeet opintojen etenemisen seuraamisesta. Opintojen etenemisen säännöllinen ja tiiviimpi seuranta on saatu hyvään alkuun ja se kehittyy edelleen uuden menettelyohjeen jalkautuessa osaksi opettajatuutoritoimintaa.

Kehittäminen jatkuu

Kahden ammattikorkeakoulun toimintatapojen yhteensovittaminen ja uusien yhteisten käytänteiden luominen vie oman aikansa, mutta paljon on jo saatu aikaan ja toimintaa kehitetään edelleen. Erilaisten menetelmäohjeiden tuominen käytännön toimintaan sekä ohjaus- ja hyvinvointityöryhmissä käsitellyt asiat ovat auttaneet myös päivittämään ohjauksen vuosikelloa. Osana tuutoritoiminnan kehittämistä keväällä 2015 käynnistettiin kaikkien alojen yhteiset opettajatuutoreiden koulutukset ja ensimmäisenä koulutusvuorossa olivat aloittavien ryhmien opettajatuutorit. Erilaisten asiasisältöjen lisäksi koulutuksissa saa ennen kaikkea vertaistukea ja kuulee hyviä käytänteitä muiden alojen ja koulutusohjelmien opettajatuutoreilta.

Edelleen kehitettävää opettajatuutoroinnissa olisi mm. ryhmäohjauksessa ja verkossa tapahtuvassa ohjauksessa. Ryhmäohjauksella voitaisiin vielä kohdentaa opettajatuutoreiden rajallisia resursseja, jolloin mahdollisesti vapautuisi ohjausaikaa erityisesti niille opiskelijoille, jotka sitä enemmän tarvitsevat. Lapin amk:ssa monimuoto-opetuksella on erittäin vahva rooli ja joillakin aloilla verkossa tapahtuvaan ohjaukseen on löydetty hyviä käytänteitä, mitä toivoisi hyödynnettävän myös TeLun Kemin kampuksella.

Useissa tutkimuksissa opiskelumotivaatiolla on havaittu olevan keskeinen rooli niin opintojen etenemisen kuin koulutuksen läpäisyn suhteen. Tehdyillä opettajatuutoroinnin kehittämistoimenpiteillä voidaan osaltaan vaikuttaa näihin kysymyksiin, mutta edelleen töitä tällä saralla riittää. Yksistään opettajatuutoroinnin kehittäminen ei paranna opiskelumotivaatiota, vaan rinnalla pitää kehittää myös opetusta, oppimisympäristöjä, opetussuunnitelmia, jne., mitä työtä myös Lapin amk:ssa tehdään. Vertaisohjauksella on myös merkityksensä ja myös sen kehittämiseen etenkin

monimuotoisesti opiskelevien, yleensä aikuisopiskelijoiden, osalta pitäisi panostaa jatkossa myös enemmän. Hyvällä tiellä ollaan, mutta työnsarkaa vielä riittää.

Lähteet:

Heinilä, H., Nuutila, L., Rautiainen, S., Mertala, J., Kohtaaminen keskiössä – näkökulmia ohjaukseen ammattikorkeakoulussa, Haaga-Helian ammattikorkeakoulun julkaisusarja, 3/2012, Helsinki

Kangastie, H., Kähkölä, S., Kärnä, V., Saari, P., Sipilä, M., Lapin ammattikorkeakoulun ohjaus- ja hyvinvointisuunnitelma, 2014, Rovaniemi

Kasurinen, H., Merimaa, E., Pirttiniemi, J. (toim.), OPO, Opinto-ohjaajan käsikirja, 2012, Opetushallitus

Lätti, M., Putkuri, P. (toim.), Ohjaus on kuin tekisi palapeliä, Näkökulmia aikuisopiskelijan ohjaukseen ammattikorkeakoulussa, Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun julkaisu, 2008, Joensuu